

Paisatge musical

Imagini's pujant per la vall de Literola, més enllà de Benasc, cap al cim del Perdiguero. Un entorn que comença envoltat d'un bosc fresc i viu i rematat per unes vistes impressionants de la Madeta i el Possets. Un entorn viu, salvatge, equilibrat, on la gent que hi va, muntanyencs amb l'objectiu fixat i senderistes que no cerquen cap fita fora del gaudi, oloren, observen, escolten, comparteixen vivències, cuiden l'entorn, senten dins seu el so del silenci, el vent sobre els ivons, els crits dels rapinyaires o les roques que cauen al pas de les daines. És la música d'una vall, una simfonia del so de la natura. Tota la natura és equilibri i la majoria dels que hi van, la viuen i la sostenen. Hi ha qui afirma que les societats busquen reproduir aquest equilibri en el seu funcionament intern, cercant aquesta proporcionalitat, que la natura ha establert, en els entorns on la mà de l'home preval, mana i ordena. I la música té, o hauria de tenir, un paper en aquest equilibri i hem demanat als col·laboradors d'aquest número del *DiS* que ens facin un retrat de l'estat de la música a la societat lleidatana i del seu esdevenir, actual i proper. Alfons Pérez Martín ens fa un mapa acurat i documentat de l'estat de la música a la ciutat de Lleida, sense deixar-se cap punt d'interès i traslladant al lector la decisió sobre la ruta que vol emprendre, on aturar-se, on misserejar i on improvisar. El Josep Grau ens destaca el potencial de la creativitat i com aquesta la podem trobar amagada darrere d'altres sons que ell anomena infames. Només cal travessar-los per observar la bellesa de la creació musical. En Javier de Castro entra de ple en la crítica al paper dels interessos econòmics i polítics que han determinat un retrocés en el paisatge sonor actual de Lleida (com a exemple, l'adéu del Doctor Music Festival d'Escaladre). Aquesta mateixa crítica la llegirem en el text d'Alfons Reverté, que destaca la feina amagada de tots aquells que treballen per comptar amb una saó formada musicalment, que serà la base de l'Orquestra Julià Carbonell enfront de la manca de suport d'administracions catalanes i lleidatanes per mantenir i consolidar aquest territori musical, que és patrimoni de tots, com les valls del Pirineu. I tot això rematat amb l'obra de Ferran Lega, que cerca la capacitat creativa de les ciències acústiques. Analitzin els escrits i escoltin la música de les seves reflexions. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** R. Banyeres, C. Díaz, Tx. Martínez. **En aquest número** Alfons Pérez Martín, Josep Grau, Javier de Castro, Alfons Reverté, Ferran Lega, Marisa Torres, Lorenzo Plana, Marta Planes i Marc Masdeu. **Disseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 - Alcoletge DL L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Alfons Pérez Martín

VIOLINISTA

i director fundador de l'escola de música i conservatori L'Intèrpret

7 notes per millorar la música a Lleida

Sonata inacabada

Era l'any 1985 quan anar amb un estoig de violí pel carrer Major era poc menys que una aventura. Et senties observat com si fossis una *rara avis*, un error cultural. Això avui en dia ja no passa. És un símptoma més que s'ha fet molt treball durant els darrers anys, tant per la música com per la cultura en general. Tanmateix, però, queda molt camí per recórrer i, mentre continuem caminant, val la pena qüestionar-nos si ho podem fer millor i cap a on volem anar.

Us proposo 7 notes per millorar la música de la nostra ciutat. Formen part d'una sonata inacabada i l'ordre en què us les presento no respon a cap categorització d'importància. Més aviat les heu de comprendre com si fos el material d'una obra musical dodecafònica en què totes les notes són igual d'importants i l'ordre aleatori i, com si fóssiu el mateix Schoenberg, vosaltres mateixos creeu la vostra melodia.

DO

L'ENSENYAMENT

L'ensenyament de la música és un dels pilars fonamentals del sistema musical. Quan aquell nen caminava amb el seu estoig de violí el 1985 a Lleida hi havia l'escola de música i conservatori municipals i 3 escoles de música privades. Actualment tenim 2 conservatoris, un de públic i un de privat, i 10 escoles de música privades, 6 de les quals autoritzades per la Generalitat. Lleida té, segons l'estudi que va fer EMIPAC conjuntament amb la Generalitat l'any 2008, la ràtio més alta d'escoles de tot Catalunya. I això és bo. El que cal pensar, però, és com això es pot convertir en una xarxa única d'ensenyament musical de la ciutat, que reculli la varietat de propostes pedagògiques dels diferents centres, on els alumnes accedeixin en igualtat de condicions per ajudar així a democratitzar l'accés dels ciutadans a la música. En tot cas, els diners que l'administració inverteix en ensenyament musical haurien d'arribar a les famílies que més ho necessiten. Es queden massa inquietuds musicals per educar per no poder-se pagar els estudis.

RE

ELS EQUIPAMENTS

Lleida disposa de bons equipaments per acollir esdeveniments i activitats musicals. Des dels bucs insígnia de l'Auditori o la Lotja, fins al Teatre de l'Escorxador, l'Espai 3 o el Cafè del Teatre, a banda d'espais privats com el Teatre Principal o diferents llocs on fer petits concerts. Sempre hem d'aspirar a tenir més i millor, però crec que la qüestió és com podem optimitzar el que ja tenim i fer-ho excel·lir. Així doncs, caldria aclarir com es gestionen i quina estratègia es marca per aconseguir quins objectius. L'administració ha pecat, per enèsima vegada, de crear els espais infradotant-los de recursos per al funcionament ordinari, sobretot humans. Això genera espais poc competitius i poc professionalitzats que, si ho fossin, proporcionarien llocs de treball relacionats amb la música com ara tècnics de so, de llums, regidors, *backliners*, etc.

MI

LA PROGRAMACIÓ

És ben sabut que els gustos i els usos de la cultura estan canviant. Si no, que li ho expliquin a la indústria del cinema. La crisi del públic a les sales és generalitzada i cal reinventar-se. Cal escoltar més el públic, tenir una visió més àmplia del que es pot fer en un espai i, en el cas de la música culta (clàssica i jazz), cal reeducar el públic i, per què no, fer fora l'olor de naftalina.

Una altra proposta seria crear un portal que recollís en temps real tota la programació musical (i cultural) de Lleida, alimentat per les entitats, particulars i administracions que programen activitats musicals.

FA

LA PROMOCIÓ

La promoció de la música cal entendre-la de la manera més àmplia. És a dir, ha de tenir en compte tots els agents que la conformen. La promoció de la música hauria de venir emparada per objectius estratègics ben definits, de la mà de l'administració, el mecenatge i la mateixa empena de la indústria musical.

SOL

LA INDÚSTRIA

La música representa una part important del tot que conforma la indústria cultural. Hem de visualitzar-la no només des de la part de la creació, sinó també des de totes les professions que acompanyen aquesta creació des de l'inici fins al públic. Això és: escoles de música i conservatoris, empreses de lloguer de so i llums, estudis de so, segells discogràfics, sales, auditoris, teatres, compositors, arranjadors, orquestres de tota mena, corals, bandes de rock, productores d'espectacles, etc. Totes han de fer l'esforç de modernitzar-se, actualitzar-se i ser competitives i l'administració, quan contracta, hauria de tenir preferència per elles davant les de fora del territori. Representen molts llocs de treball i un moviment econòmic considerable.

LA

EL PAPER DE L'ADMINISTRACIÓ

Els ciutadans tenim dret que els impostos que es dediquen a la cultura i a la música s'inverteixin amb criteris estratègics per ser selectius respecte a indicadors de qualitat, implicació amb el territori i quin retorn i/o benefici reporten a la societat i no pas quants vots es poden aconseguir.

El paper de l'administració ha de ser d'acompanyament, de promoció i d'aconseguidora o facilitadora de recursos perquè les idees i projectes del teixit musical es puguin posar en pràctica amb les millors condicions possibles i mai interferir per afavorir uns o altres en la lliure competència del mercat. Així doncs, penso que l'administrador ha de greixar el sector però no ha de ser el motor. El veritable motor són les empreses, associacions i persones que conformen el sector de la música.

SI

SIMFONIA D'UNA CIUTAT

La simfonia és una de les formes musicals més grans. Sense paraules, sols amb sons, és capaç d'explicar i agrupar moltes coses. De la mateixa manera com el grup Pegasus va posar música l'any 1986 a la pel·lícula del 1927 *Berlín, simfonia d'una gran ciutat*, m'agradaria creure que la música i tot el teixit musical pot imprimir un segell diferencial a la nostra ciutat. Que la gent, tant de Lleida com de fora, l'adjectivés de musical. És qüestió de marcar les prioritats seguint un lideratge estratègic que faci de la música l'argamassa que uneixi les persones mitjançant la cultura. Sens dubte seria una Lleida millor i una de les inversions amb més retorn i beneficis possibles a llarg termini.

Els nostres fills i filles ens ho agrairan.

CODA

La sonata resta inacabada. És una sort perquè podem decidir el final. Ara cal que els agents musicals i culturals de Lleida decidim si la volem acabar de compondre nosaltres o si deixem que algú altre ho faci per nosaltres.

I recordeu que, com deia Nietzsche, "sense música la vida seria un error". ■

Rosalía 'versus' Mayte Martín

JOSEP GRAU
REDACTOR EN CAP DE 'SEGRE'

Obrin YouTube i busquin la versió de Rosalía d'*Alfonsina y el mar*. Només ella i un guitarrista. Hi trobaran més creativitat que en el seu xou de fa quatre dies al Primavera Sound.

Obrin YouTube i mirin com canta Salvador Sobral *Amar pelos dois*. Trobaran més creativitat en aquesta cançó guanyadora d'Eurovisió –sí, d'Eurovisió!– que en bona part del festival que s'ha fet aquest mes de juny al Parc del Fòrum.

Compte: Rosalía és una música molt preparada. La creativitat d'*Alfonsina y el mar* ve donada per la cançó, que és un tema enorme, però ella aporta una classe tremenda en la interpretació, i això és creació.

I compte: és possible que Sobral guanyés Eurovisió perquè tenia una història melodramàtica al darrere, però la classe amb què canta *Amar pelos dois*, que recorda la de Caetano Veloso, és equiparable a la de Rosalía versionant *Alfonsina y el mar*, i això és creació.

¿Ho és el que l'autora de Sant Esteve Sesrovires ha presentat al Primavera Sound? Ho és com a creació de marca, de personatge. Estètica brutal, coreografia impactant, il·luminació espectacular, escenografia aclaparadora... Tot això té mèrit com en va tenir la creació de la marca Madonna els anys vuitanta. Creativitat musical? Poqueta. Sons nous i poca cosa més. Com a intèrpret flamenca, sent com és una gran música, Rosalía es troba a anys llum de Mayte Martín o de Miguel Poveda, i ja no diguem de Camarón. I com a fusionadora de flamenc i música urbana tampoc no aporta gran cosa. Ja ho van fer –molt ben fet– Pata Negra fa quatre dècades i Ojos de Brujo fa vint anys.

La creativitat musical comporta una dificultat extraordinària. La mateixa de totes les arts, i alguna d'afegida. Sobretot la que es deriva del seu caràcter abstracte. La música clàssica ha provat d'aportar formes que expliquessin un argument, però això és impossible. La música no pot explicar una història perquè és asemàntica. És un conjunt de sensacions en què les formes clàssiques intenten posar ordre i aparentar un discurs. A principis del segle XX aquesta pretensió va tocar sostre, tot i que Stravinski tenia raó quan afirmava que encara es podia escriure molta música en do major. A partir d'aquest esgotament, i deixant de banda la broma avantguardista, els creadors realment grans, aclaparats pel fet de tenir massa música a l'ànima i no poder-la dominar, van trobar dues sortides. Una de gran i una de petita. La gran, de principis de segle, va ser la fusió que es va donar a Amèrica entre la tradició europea, via colons, i l'africana, via esclaus. De la música celta irlandesa i l'africana en va sortir el jazz; de l'espanyola i l'africana, la cubana i la porto-riquenya; de la portuguesa i l'africana, la brasilera; de la napolitana i l'africana, el tango. Tot això representa, amb diferència, el millor de la creativitat musical del segle XX. La petita, de finals de segle, ha estat l'especulació tímbrica de la música electrònica, que crea sons que no tenen res a veure amb els dels instruments tradicionals. Aquesta aportació és molt menys rellevant perquè no té discurs. No diu res.

No diu res però relaxa, que és el que passa també amb el minimalisme, una aportació que a mi, amb poques excepcions, em sembla molt prescindible. En el seu nom es creen músiques que es volen hereves de Satie però semblen de Richard Claydeman. Música de clínica dental. D'ascensor. El minimalisme i l'electrònica tenen una cosa que la gent demana. Relaxar és un eufemisme de no pensar. De no esforçar-se. Aquestes músiques t'acompanyen sense demanar-te res a canvi perquè repeteixen continuament les mateixes fórmules. Una sonata de Beethoven o un treball de Chick Corea demanen una atenció avui insòlita. Una cosa semblant passa amb la literatura. Per això triomfen els poetes de Twitter.

Però no ens equivoquem. La pèrdua de valor estrictament musical de bona part de les músiques que es fan avui és la part negativa d'un món que té moltes coses positives. A Twitter es llegeix poesia d'un nivell infim, sí, però es llegeix més versos que mai. La música està present en la vida de tothom com mai no ho havia estat. Una simfonia de Mozart només la sentien quatre aristòcrates en un món repugnantment classista, elitista i excloent. Avui de la música en gaudim tots. I quan la marca Rosalía es menja la música Rosalía i ens tortura amb un reggaeton, sempre podem obrir YouTube i admirar la seva *Alfonsina y el mar*, una cosa que probablement faran algunes persones que hauran conegut aquesta bona creadora a partir de l'infame reggaeton. ■

'Coeficients de fricció' (2016). Intervencions als espais naturals del delta de l'Ebre, enregistrant el so de la fricció de l'aigua, sorra, ones...

Un retroceso cultural

JAVIER DE CASTRO
PERIODISTA MUSICAL

Estos últimos días se ha completado el (pen)último sinsentido cultural (musical) que nos ha afectado directamente. El ilusionante anuncio, hace un par de años, por parte de Neo Sala, responsable de la productora Doctor Music, de que se había programado para este 2019 la resurrección, veinte años después, del añorado Festival de la Vaca en los prados de Escalarre, se ha visto truncado por su cancelación reciente, ante la posibilidad remota de que "apocalípticas" tormentas jamás acontecidas anegasen los prados. Quién sabe por qué clase de intereses "ecologistas" espurios, la Generalitat de Catalunya, vía su ACA (Agència Catalana de l'Aigua), ha optado por prohibir de los conciertos en el Pirineu de Lleida, obligando a la productora a replantear su proyecto reprogramándolo en un marco urbano y duro como el del circuito de Montmeló. Las comparaciones son odiosas, pero nada que ver entre el maravilloso entorno pirenaico y las vistas al marasmo de carreteras circundante del popular circuito catalán de Fórmula 1 y MotoGP. El caso es que el desencanto y frustración entre las poblaciones afectadas y sus entornos hoteleros y de restauración respectivos han sido mayúsculos, tanto como lo ha sido para los miles de aficionados que ya habían adquirido sus entradas. Y es que, tras el anuncio del traslado del festival a la provincia de Barcelona, más del 80% de los asistentes comprometidos han optado por pedir la devolución de su dinero. ¿Intereses económicos de quién sabe qué? ¿Política centralista desde la metrópoli capitalina? ¿Hubiese ocurrido lo mismo si las circunstancias se hubiesen dado al revés? Seguramente no... Por desgracia estamos demasiado acostumbrados a vivir situaciones semejantes y con nuestra clase dirigente mirando casi siempre hacia otro lado. El leitmotiv de "per a Lleida ja ens està bé" se nos va interiorizando más y más y más...

Hace cinco años, con la excusa de presentar una selección de mis fotos de conciertos en el libro *Lleida Sona! Instants musicals màgics* (Edicions de la Cla-

mor, 2014), aproveché para hacer una radiografía amplia al estado del negocio musical en Lleida. Así, hablé de los diferentes agentes intervinientes en el negocio musical desde artistas de los llamados géneros y estilos modernos (tanto los surgidos en nuestro territorio que aparecen retratados junto a los que nos han visitado durante todo este tiempo) a programadores de conciertos, pasando por locales y espacios de actuación estándares u ocasionales, festivales y eventos con sus entidades organizativas respectivas, o sellos discográficos y estudios de grabación, amén de conservatorios, academias y otras entidades formativas diversas, auténticas canteras de las futuras figuras locales. Pues bien, cualquiera que leyera dichas páginas sin prestar demasiada atención o, simplemente, sin conocimiento real de causa, podía llegar a extraer, como conclusión de lo expuesto, que en 2014 el ambiente musical en Lleida era más o menos óptimo a tenor de todo lo que se apuntaba con ejemplos concretos de cada cosa. Nada más lejos de la realidad, puesto que, si uno se acerca a dialogar con la mayoría de los agentes intervinientes en el negocio cultural en general y el musical, en particular, podrá percibir que la situación no es en estos momentos ni mucho menos halagüeña pues, con la excusa de la maldita crisis, parecería que hemos retrocedido en casi todo a lo que vivíamos hace dos décadas largas. Lo privado se ha estado sosteniendo con más pena que gloria y en franco estancamiento, y los poderes públicos, que deberían salir al rescate de los ciudadanos y sus necesidades, cuando vienen mal dadas, han actuado –me temo– conscientemente mal y sin percibir la magnitud de la tragedia. Unas fiestas mayores con cada vez menor partida para su programación musical y nuestros festivales locales (Jazz Tardor, MUD, Interfado, Musiquem Lleida!, etc.) de prestigio y proyección cada vez mayores allende nuestro territorio, pero con ayudas peligrosamente menguantes o directamente inexistentes, inversamente proporcionales al coraje que año tras año siguen exhibiendo las gentes que los lideran. Los equipamientos públicos

Obre una antiga guitarra Telesforo Julve de vuitanta anys d'antiguitat.

(Llotja, Enric Granados, Barris Nord, Basses d'Alpicat...) a medio o nulo gas y con programaciones que también han sufrido falta parcial de apoyo institucional amén de haber sido objeto de eventual lucha política.

El sostenimiento de la cultura, las artes y la música y un apoyo sincero y efectivo al negocio que se genera a su alrededor en nuestra ciudad, parecen problemas menores para una Paeria un poco obtusa pero que sí que ha ob-

servado inexplicada preferencia hacia Animac o Fira de Titelles –iniciativas también loables y necesarias, faltaría más– frente a la Mostra de Cinema Llatinoamericà de Catalunya o los festivales musicales ya antes mentados u otros menores de nuestra ciudad y alrededores (no es peyorativo, por supuesto) como el Pepe Marín, Kalikenyo Rock o No Surrender, entre varios más, que se antojan peor tratados y de los que, en conjunto, desconozco datos

económicos concretos más allá de las voces disconformes con sus situaciones respectivas que me llegan sin cesar.

Si el proyecto cultural estrella de nuestro ayuntamiento de estas dos últimas legislaturas fue un fallido Parc dels Barrufets, con un aroma a especulación que echaba para atrás, apaga y vámonos... Que el cambio que se atisba y sus mentores se preocupen un poco más por todas estas cuestiones, no pido nada más. ■

La vida musical simfònica a les Terres de Lleida

ALFONS REVERTÉ

DIRECTOR TITULAR I ARTÍSTIC DE L'ORQUESTRA SIMFÒNICA JULIÀ CARBONELL DE LES TERRES DE LLEIDA

Qualsevol persona que hagi pogut veure en perspectiva la vida musical lleidatana de les darreres dècades podrà observar amb goig l'evolució en positiu que aquesta ha tingut. La feina callada de persones amants de la cultura; músics, pedagogs, gestors i polítics sensibles han permès transformar un panorama gairebé erm de música en unes Terres on podem veure una activitat musical en continu creixement.

L'aparició de Conservatoris i Escoles de Música estes al llarg de tota la demarcació han anat posant al llarg dels anys la llavor necessària per generar una base social formada musicalment. A la vegada, entitats musicals amateurs; cors, bandes, orquestres, han anat apareixent gradualment, enriquint el gaudi social de la música en benefici tant dels seus integrants com dels destinataris dels seus concerts i activitats.

Com a conseqüència de tot plegat s'ha pogut crear també un teixit de músics professionals altament qualificats que transmeten a la vegada els seus coneixements a les noves generacions des de les aules i des dels escenaris.

Tot aquest procés va fer que ara fa ja disset anys es pogués crear una orquestra simfònica professional pròpia, l'Orquestra Simfònica Julià Carbonell de les Terres de Lleida, coneguda també per tots com a OJC, pensada i dissenyada per servir a tot un territori. Sense l'impuls decidit de la Diputació i la Paeria de Lleida, amb l'encàrrec respectiu de servir al territori i a la seva capital,

mai hauria estat possible crear aquesta eina cultural de primer ordre que tan ben rebuda ha estat per la societat lleidatana.

L'OJC ha tingut des del seu inici la voluntat d'adreçar-se a tots els àmbits socials, per tal de desmarcar-se d'un concepte elitista i classista de destinataris. Això ha fet que hagi desenvolupat un potent programa pedagògic a través de projectes com l'Acadèmia OJC, el Taller d'Orquestra OJC, l'Orquestra Infantil OITLL o fins i tot de projectes portats a les mateixes aules i que, adreçats als diversos estadis de formació musical, dels més grans als més petits, permeten aprofitar també en l'àmbit pedagògic els recursos formatius de la nostra orquestra.

En paral·lel l'Orquestra de les Terres de Lleida ha fet també una aposta decidida per un Projecte Social que ofereix projectes adreçats a malalts, col·lectius desfavorits, presons i un llarg etc. Activitats com el *Matí d'Orquestra OJC*, en col·laboració amb Apropa Cultura, proposa a diverses viles lleidatanes tallers especialitzats per a discapacitats intel·lectuals i malats d'Alzheimer, amb musicoterapeutes i músics de l'Orquestra formats especialment per a aquesta activitat. Assajos oberts, concerts participatius amb col·lectius d'immigrants i altres activitats similars acaben de complementar aquesta vocació de redistribució equitativa dels recursos públics amb què és dotada l'OJC, l'Orquestra de tots i totes.

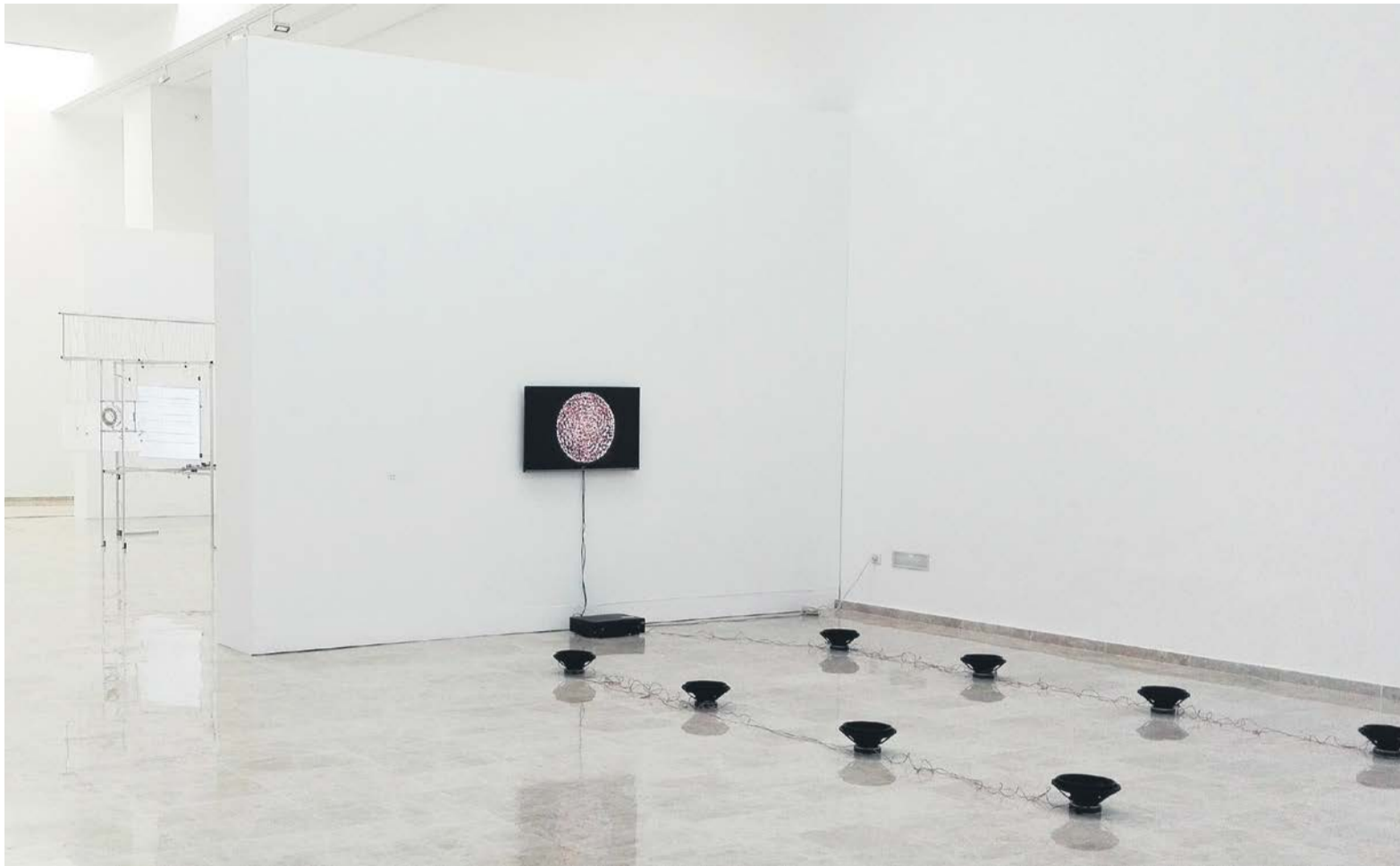
Tot i això, després de constatar aquesta evolució tan positiva en l'àmbit musical lleidatà i que ha acabat gene-

rant una orquestra simfònica professional pròpia, pensada per estar al servei de tothom, és convenient constatar els punts febles que encara hi ha en el camí d'enfortiment d'aquesta eina cultural de primer ordre.

En aquest sentit hem de tenir des de les Terres de Lleida un objectiu comú, sigui quina sigui la posició política, que ha de forçar a fer veure a la Generalitat de Catalunya, des d'una posició lleidatana unitària, la necessitat d'implicar-se també d'una manera decidida en l'Orquestra, fent-li assumir que l'OJC vetlla de manera continuada de l'activitat simfònica d'una part molt gran del territori català. La Generalitat ha de superar la seva actual aportació, pràcticament testimonial i fruit de criteris metropolitans aliens a la realitat demogràfica i geogràfica de les terres lleidatanes.

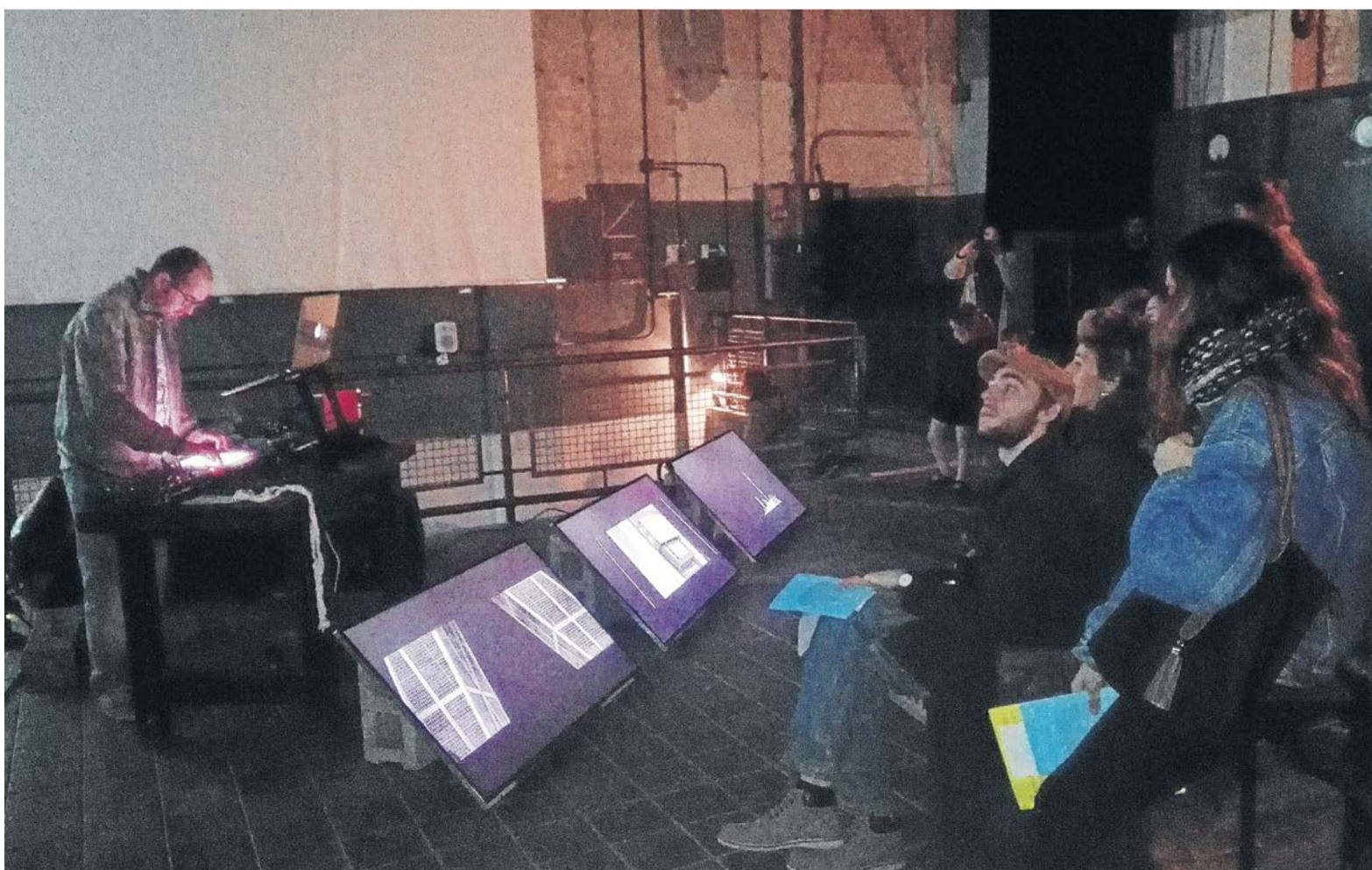
Paral·lelament a aquesta reclamació d'absoluta justícia a la també nostra Generalitat, per tal de fer efectiu un vertader reequilibri cultural de país, les institucions pròpies lleidatanes tenen encara també un camí per recórrer d'enfortiment de les seves pròpies aportacions, després de les grans retallades, que sumades també al compromís privat que ja comença a manifestar-se per part d'algunes empreses sensibles, haurien de donar justa resposta a la demanda que l'Orquestra genera a tot el territori i a la seva capital i al just reconeixement professional dels seus músics integrants, per tal de poder superar entre tots les actuals indesitjables intermitències d'activitat de l'OJC... ■

◀▶ 'Coeficients de fricció' (2016).

'Geometries del Cosmos'. Conversió d'una sala d'exposicions en un auditori de púlsars intermitents.

'Inside the ZOne' (2017). L'artista es converteix en un guia a través d'espais decadents de la Tèrmica de Roca Umbert a Granollers.

'Memòria Pétria' (2017). És un projecte nascut de pedra i tradició. Més concretament, Ferran Lega explora les propietats acústiques, típiques i sonores de les rajoles de pissarra. Va ser presentat a l'Embarrat 2017 i a Riga.

'21 Ruidos para la Nostalgia' (2019).

Ferran Lega Lladós
(Lleida, 1983)

ARTISTA, DOCENTE E INVESTIGADOR DEL ARTE

El trabajo de Ferran Lega indaga en los procesos sonoros como forma no musical de expresión artística, desde una revisión crítica de la condición humana inherente en los procesos de audición/sensación. El sonido se trabaja no únicamente como dispositivo de autorreflexión crítica, sino como una herramienta para generar un lenguaje particular a través de la materialización tangible y visual de sus elementos compositivos. Lega genera unos ejercicios que provocan procesos mentales de pensamiento crítico, suscitar la reflexión o crear un proceso íntimo de relación entre el espectador y la obra, que converjan en la finalización del proceso de construcción. El arte que habitualmente es aceptado en su función contemplativa, se transforma en un proceso interactivo en el que la audición como forma contemplativa deriva en una relación entre el artista, la obra y el espectador, englobando todo el proceso creativo.

JORDI ANTAS

L'antologia poètica de Ponent

Poetes de Ponent

Antologia (De la Renaixença als nostres dies)
Edició de Jaume Pont i Jordi Pàmias

Pagès Editors, 860 p.

MARISA TORRES BADIA

Un volum indispensable i de conjunt, síntesi i mostrari d'una realitat poètica col·lectiva que agermana les veus de Ponent

Què dir d'una obra de la magnitud, rigor i encert de l'extraordinària antologia *Poetes de Ponent*? No hi ha cap mena de dubte que ens trobem davant un estudi elaborat per dos poetes de referència, Jaume Pont i Jordi Pàmias, que respon a l'afirmació decidida d'una consciència històrica i d'un inequívoc supòsit territorial i lingüístic. Una obra que sorgeix amb l'ambiciosa pretensió de configurar una cartografia temporal de la modernitat poètica en llengua catalana a Lleida, en un període de temps que va de la Renaixença als nostres dies. El camí, llarg i fruitós, no oblidia els precedents que han estat el substrat de l'antologia: de *La Garlanda poètica iberdanesa*, de M. Josepa Massanés i Josep Pleyan de Porta (1881), o el *Ramell de flors* (1882) del mateix Pleyan, a *Lleida, vuit poetes* –la tria de Josep Vallverdú que el 1968 va aplegar un recull de veus de postguerra posterior a Màrius Torres– o l'antologia *Escriptors contemporanis de Ponent 1859-1980* (1984), de Josep Borrell i Figuera, entre d'altres. L'eina antològica, utilíssima, afegeix, a la visió panoràmica de la tria, una introducció superba dels autors de l'obra sobre els camins de la nostra poètica de la modernitat. Un curós epíleg de Josep Borrell i Figuera, al voltant de les coordenades socioliteràries, polítiques i culturals objecte d'estudi, tanca el dibuix d'un treball que esdevindrà per molts anys referent de la poesia de Ponent i del seu cànon literari.

La distancia como retal de la memoria

LORENZO PLANA

Autorretrato a lo lejos

La Cruz del Sur, Pre-Textos, 2017

ÀNGELS MARZO

Es un libro donde el sentido común y la pulsión selvática del deseo, ese anhelo de otredad entendido en sentido amplio, más que al divorcio, aspiran a la junción

Del mismo modo que pasa con los buenos vinos, que mejoran con el tiempo en la barrica adquiriendo matices nuevos para deleite del paladar, tiznes de luz morada que determinan la densidad y la transparencia del fluido, eso especial y único que solo fragua el reloj de la reserva, así también los buenos libros, esos que dicen que no terminan de leerse nunca. Con este *Autorretrato a lo lejos*, Lorenzo Plana retomaba una trayectoria literaria que ha ido hilvanando, desde la publicación en 1991 de *La historia de Silly Boy*, seis libros de poemas hasta el momento. Y digo "retomaba" (en imperfecto y simple) porque teniendo en cuenta la presión que exige el ejercicio de la inmediatez, el aquí y ahora, que arrastra a las cosas en caída libre hacia la caducidad, se hace necesario recuperar de entre los estantes de la librería volúmenes de la casta de *Autorretrato a lo lejos*. Conviene contradecir el tópico: que la distancia no sea olvido, sino más bien retal de memoria rescatado del agujero negro del nunca más.

Perquè cal tenir molt present que, fins ara, no existia una antologia poètica com la que presenten Jaume Pont i Jordi Pàmias; si més no amb una visió tan àmplia i capaç de construir un corpus teòric que raona i analitza de manera completa el llegat de les veus modernes de Ponent, la qual cosa permet descobrir un abans i un després dins el panorama crític de la poesia en llengua catalana a terres de Lleida. Si bé és cert que la feina selectiva d'un antòleg, resul-

tat d'un coratjós treball hermenèutic, textual i arxitextual, comporta moltes renúncies, també ho és que la mostra antològica permet observar, mitjançant una operació dialògica inherent a la mateixa lectura de textos, l'evolució, els desplaçaments, la continuïtat o les oposicions ideològiques i estètiques entre els diferents creadors. Aquesta és indubtablement l'aportació crítica més significativa que obtindrà el lector d'aquest repertori de textos, precedits

'21 Ruidos para la Nostalgia' (2019). Projecte presentat a l'Espai Guinovart entre el gener i el maig del 2019.

Y ahora que lo pienso, apelar a la distancia tiene un doble sentido en este caso ya que, si por un lado, *Autorretrato a lo lejos* rompía con un silencio editorial (que no creativo) de casi una década, como si la voz del poeta también hubiese sido llamada a recogimiento, por otro lado, es el sintagma preposicional "a lo lejos" del título el que marca el lugar desde donde esa voz se enuncia, se dice. Y es que Plana no da tregua a la proximidad en este libro imponiéndose el alejamiento como premisa para ofrecer al lector la semblanza de un yo poético, que hace suyos los versos de W. B. Yeats, "desde dentro/ desde la claridad", como punto de mira sobre el que vaciar el cargador. Y lo mejor del caso es que no se establece ningún tipo de contradicción entre ese distanciamiento y el "desde dentro" de la cita, no hay desavenencia entre la claridad y la lejanía desde la que se evoca el tiempo viejo, todo converge en la causalidad de los versos; "Porque ella murió/ soy un obseso de la claridad". Por eso, el poeta puede decir desde la lucidez "Hoy junto la leyenda con la crueldad de aquel pasado", porque es en la conciliación, en la asunción no conflictiva de la disparidad entre lo real y la mitificación del recuerdo, donde se fragua un cálido y resignado apretón de manos entre el ayer y el hoy. Y solo entonces es posible expresar con cierta cautela "Ojalá hubiese otra juventud."

El de Plana es un libro donde el sentido común y la pulsión selvática del deseo, ese anhelo de otredad entendido en sentido amplio, más que al divorcio, aspiran a la junción. Y se da en su verso, a veces crudo, a veces arrematado, un encaje capaz de ir anclando las piezas de una realidad que más que al desdoblamiento tiende a voltear

sobre un mismo eje. Pero un eje que es percibido a través del armazón protector de la lejanía. Un acercamiento que es fruto del hecho de haber sabido poner tierra de por medio y del haber sido capaz de contraponer al divino tesoro de la niñez y la juventud el distópico sentir que cualquier antes no fue necesariamente feliz ni mejor.

"¿Por qué duele el pasado?", inquiera la voz que respira en los versos de este autorretrato. Y, a modo de eco, parece responderse a sí misma como plausible posibilidad: "Tal vez venimos del abismo y había nieve en lo hondo". Tal vez.

Aunque quizá, y solo quizá, sea otra la pregunta: "¿Qué nos impide ser de otra manera/ si sabemos que duele?" O dicho de otra forma, ¿qué o quién conjura el miedo, la culpa, la desazón de la diferencia o el sinsentido de la oquedad? y, aún, ¿con qué armas defenderse ante la humillación de la derrota, ante la inquina de la rabia o el dolor de la pérdida? Y tal vez entonces, definitivamente, solo valga la serenidad que se impone en el espléndido final del poema «Valoraciones», una serenidad que no tiene nada de resignación sino que más bien se reivindica como épica aceptación de lo vivido: "Muchos años después consiguió ser feliz. / Y protegió su mundo".

Entonces y ahí, uno toma conciencia de lo que cuesta salvar algo, defenderse ante el desahucio del naufragio "tal vez, sin darte cuenta", cuando "la inmediatez de tu dolor/ consigue que tú avances a lo lejos. / A lo lejos, allí donde no importe lo que te pase hoy".

Allí donde todavía es posible desear:
Que vuelva un secreta adolescencia y en una espina negra exista luz azul. ■

sempre d'un acurat i exhaustiu apunt historiogràfic i bibliogràfic sobre els autors.

Així, doncs, aquest ambiciós projecte acaba constituint-se en una proposta que construeix una visió de conjunt i, alhora, fila críticament una estructura que recorre èpoques diverses, de la Renaixença i el modernisme al noucentisme i el llegat de les avantguardes; de la poesia de postguerra i la generació dels setanta a la de la democràcia i les veus del nou mil·lenni. D'aquesta manera aplega veus, estils i tendències expressives divergents, però que tenen el lligam comú de la qualitat i la seva vinculació territorial, cultural i lingüística. Jaume Pont i Jordi Pàmias basteixen així, amb *Poetes de Ponent*, un corpus arrelat a una llengua

i una tradició concretes en què el sentit de la continuïtat sembla no perdre's mai.

El lector podrà gaudir, en definitiva, d'una antologia panoràmica, d'un llibre de llibres que avança en diacronia i que no amaga mai la seva fesomia suprageneracional. En les seves pàgines s'apleguen, entre més d'una setantena de poetes, noms considerats canònics (M. Morera, M. Torres, J. Agelet, J. Estadella) i creadors d'avantguarda multidisciplinaris com E. Crous, B. Rossell, G. Viladot, J. Iglésias del Marquet o Carles H. Mor, al costat de noms quasi desconeguts (J. Wehrle, S. Revés, Josep Solsona, Josefina Vidal...) o no suficientment coneguts en la seva faceta de poetes (J. Vallverdú, Manuel de Pedrolo); no hi manquen tampoc,

més propers a nosaltres, els representants de la guerra i la postguerra (F. Palau, J. B. Xuriguera, J. Carner-Ribalta, A. Vives, Concepció G. Maluquer, M. Lladó...), de les generacions dels setanta i de la democràcia (els mateixos Pont o Pàmias, R. Fabregat, J. Margarit, P. Rovira, J. Barceló, M. M. Marçal, Jordi Jové, X. Macià, P. Pena, Txema Martínez, Carles M. Sanuy, J. Borrell...) i uns quants noms que tot just comencen a caminar, però que ja han demostrat una indubtable vàlua (Víctor M. Verdú, T. Colom, A. Baró, O. Rius, M. Cucurella-Jorba, M. Nus, L. Noguera, A. Marzo o M. Gené). Un veritable plaer poder tenir entre les mans aquest valuós treball. La seva semença perdurarà, sens dubte, en els anys que han de venir. ■

Deu relats d'una vida

Alice Munro

¿Qui et penses que ets?

Club Editor

MARTA PLANES

Els deu relats es poden llegir com si fossin un rierol que sorgeix en els anys d'entreguerres i avança veloç amb una prosa precisa i fluida

Qui et penses que ets? recull deu relats de la Premi Nobel Alice Munro publicats per primera vegada en català per Club Editor, quaranta-un anys després d'aparèixer en anglès. ¿Qui et penses que ets?, títol del desè i últim relat del volum, reflecteix com Munro concep la literatura. L'escriptora canadencs concentra el seu precís focus en la paraula *pensar*: no pregunta "Qui ets?", sinó "Qui et penses que ets?", i reformula la qüestió a la Rose, la seva protagonista, al llarg de més de 300 pàgines que s'aturen en moments clau de la seva vida: la infantesa, l'escola, l'institut, la universitat, el matrimoni, la maternitat, la feina, la relació amb la seva madrastra... Un *bildungsroman* en tota regla en què el lector observa com la Rose descobreix què pensa sobre ella mateixa, qui és,

qui era, qui serà. Una educació sentimental, però, passada pel prisma de Munro: amb les seves descripcions exhaustives d'objectes quotidians, però també de sentiments intangibles; les seves dones fortes i decidides però mai estereotipades i els barris pobres de l'àrea d'Ontario, on també es va criar la Premi Nobel de Literatura el 2013.

Els deu relats de ¿Qui et penses que ets? adopten la forma d'una novel·la riu, un rierol que sorgeix en els anys d'entreguerres i avança veloç a mesura que la Rose va a l'escola, la universitat; un Guadiana que reapareix amb la protagonista casada i mare; que s'eixampla mentre es realitza professionalment en diferents àmbits i canvia sovint de casa, d'home i d'amistats. No és la trama més original del món, però és que a Munro el que li interessa és descriure la vida interior de les persones, l'entorn en què viuen, com van vestits, quins gestos fan i no tan què els passa.

De la mateixa manera que Edward Hopper pinta escenes aparentment anodines, però que en conjunt reflecteixen la realitat americana, Munro aconsegueix, a partir de la suma contínua de detalls, dotar d'una complexa dimensió humana els seus personatges. Tant pel que fa als protagonistes com a la inquantificable galeria de secundaris: qualsevol ombra que passi per aquestes pàgines, i en general per qualsevol dels relats de la canadencs,

s'alça davant del lector com una persona de carn i ossos: queden al descobert els seus defectes i virtuts, dubtes i contradiccions, mesquineses i petits moments de felicitat, gestos i paraules característiques.

Aquesta manera d'entendre la literatura dona inevitablement com a resultat relats que dinamiten els conceptes clàssics de plantejament, nus i desenllaç. El plantejament s'allarga i el nus no acaba d'arribar, si és que ho fa. I en lloc d'un desenllaç, l'autora sovint ens acomiada amb un "continuarà". Els salts temporals són constants: la línia més curta entre A i B no és mai recta en un relat de Munro.

A ¿Qui et penses que ets?, el protagonisme és, com en tota l'obra de Munro, per a les dones. A través de la figura de la Rose, l'autora mostra com un caràcter femení pot alliberar-se del pes de la seva educació. Els entrebancs no són pocs, començant per la casa: la seva madrastra li explica històries terribles sobre noies que van soles a la ciutat i desapareixen per sempre. Tossuda, aconsegueix una beca per estudiar a la universitat, però accepta casar-se amb Patrick, un home ric però esnob, que la tracta com una nena petita. Més endavant i ja convertida en mare, té el coratge de trencar amb una vida còmoda però convencional: pobre, però lliure.

¿Qui et penses que ets? no és l'obra capital d'Alice Munro, però sí l'única que es pot trobar ara mateix als taulells de les llibreries i també una magnífica porta d'entrada a una vasta obra (dotze col·leccions de llibres i dues novel·les) que s'ha començat a publicar en la nostra llengua tot just fa tres anys i una mica més, catorze, en castellà. ■

Els altres amb paisatge

Marc Masdeu
ESCRITOR

Es mirava al mirall i negava amb el cap. S'havia acabat de rentar les mans i va deixar-se la cremallera dels pantalons oberta. Tot seguit, va abaixar la persiana del negoci per última vegada: tres dies enrere havia signat els papers del divorci. L'exdona no l'havia escurat, els tràmits foren ràpids i civilitzats. Però ell s'havia enrocat en la reconciliació i, fins a l'últim moment, va estar convençut que convindrien una solució. No trobava un motiu de pes per desfer la història comuna.

No et puc dir res més, ho sento, va contestar-li la darrera vegada que li exigí explicacions.

No en tinc prou.

Quan va digerir la situació, li van agafar els cinc minuts en què va decidir canviar de vida. Si les coses marxaven en aquella direcció, no s'havien d'afegir més pedres al fetge. Seguiria el rampell i compliria un desig: deixar la plujosa Rhayader natal per una caseta a la cala Montjoi de Roses. Hi havia estat unes quantes vegades i el va atreure la idea que els olis d'un artista que duia el seu mateix nom brillarien més si els hagués pintat a la Costa Brava, sota aquella llum esplèndida. Assegurava sense creure-s'ho que un dia arriegaria els bàrtuls i hi aniria a viure. Finalment, el dia havia arribat.

Va demanar permís perquè la filla de disset anys pogués acompanyar-lo. Volia començar l'etapa amb el seu beneplàcit, que l'ajudés a instal·lar-se i passar junts un cap de setmana llarg. Ningú no va dir-li que no.

A Roses feia molta calor. L'agent immobiliària va picar-li l'ullet mentre afirmava que les primaveres encenen les passions. El va sorprendre el comentari d'una senyora atractiva un xic agosarada pel seu gust. Només un quart abans encaixaren les mans suades per signar el contracte. Ell havia pagat la caseta en efectiu gràcies a la venda de la papereria familiar. Propietari de tercera generació, havia reunit força quartos venent diaris i revistes, llibres i material d'oficina, ordinadors i serveis informàtics, galindaines per a la quitxalla i utensilis de la llar. Foren llargues les hores, festius inclosos. Però l'excel·lent preu que va aconseguir es degué a la privilegiada ubicació de la tenda i a les presses d'una multinacional de l'hamburguesa per conquerir els estòmacs dels gal·lesos.

Havent dinat uns calamarsos amb tinta que a la filla li van fer fàstic, va arreglar les coses del garatge. Ara tocava recuperar les velles aficions: treure les canyes de pescar i posar a punt les bicicletes de muntanya. Amb excitació, també va recordar les rodonesses de la

dona de l'agència. Quan acabà de fantasiejar amb les perspectives, va baixar al poble a comprar el sopar. L'adolescent volia una pizza, i ell sabia on cuinaven les millors de la zona. Mentre s'hi dirigia amb el cotxe, ella acabaria d'estudiar. Era una alumna brillant i l'any vinent començaria la carrera d'Enginyeria de Telecomunicacions a Londres. Viure sola l'espavilava per encarar una joventut plena de bons auguris. El seu pare li havia demostrat suport en aquella decisió. A la City hi estudiava un contacte del Facebook de qui ella parlava amb vergonya.

Mentre la noia es dutxava, els bombers lluitaven contra el foc que s'havia originat a prop de Cadaqués i amenaçava la cala Jóncols i la cala Montjoi. L'incendi estava descontrolat per la tramuntanada, els esforços se centraven en la creació d'un contrafoc i l'evacuació dels veïns. El cap de la dotació que operava a prop de la casa va donar-la per perduda quan una llengua va engolir els pins del pati. Deixant-la en el límit de la barreira que s'afanyaven a netejar, va comprovar alleugerit com es balancejava un cartell de fusta que hi deia «En venda». Calia actuar ràpid, aïllar les flames en aquell punt i afanyar-se a ajudar la gent. El fum s'agegantava i els impedia respirar. La torreta cremava i la nit interrompia la tasca dels helicòpters. No podien fer-hi més.

Al poble, ell va trobar-se l'agent immobiliària a la cua de la *trattoria*. També hi havia anat a buscar una pizza per emportar-se. Envalentit, va convidar-la a sopar a casa. A fora bramaven unes sirenes que els dos van obviar. Dins del local els embaldragava l'olor de la mozzarella fonent-se al forn de llenya i el mateix alè perfumat de la cervesa gelada que havien demanat durant l'espera. Amb l'ajuda de la dona va triar una quatre estacions i una de bacó amb xampinyons per a la filla. La nena, com ell s'hi referia, estava un pèl grassa; l'endemà sortirien d'excursió per cremar calories.

La bona vida, va sospirar ella tornant-li a picar l'ullet. ■

Quan va digerir la situació, li van agafar els cinc minuts en què va decidir canviar de vida. Si les coses marxaven en aquella direcció, no s'havien d'afegir més pedres al fetge. Seguiria el rampell i compliria un desig...

CONFERÈNCIES I DEBATS

DILLUNS 1 DE JULIOL | 19 H

FÒSSILS: UNA FINESTRA AL PASSAT

Sense els fòssils no sabríem res de la vida que hi va haver en el passat més remot. Gràcies al seu testimoni, coneixem l'existència d'éssers que no ens hauríem imaginat mai i dels camins que l'evolució biològica ha recorregut fins a arribar a les formes de vida actuals.

A càrrec d'Antoni Lacasa i Ruiz, restaurador i cap de la Secció de Geopaleontologia de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

CaixaForum ^{Lleida}

Obra Social "la Caixa"

CaixaForum.es · Blondel, 3